

YOKSULLUĞUN KÜRESELLEŞMESİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

İzzettin AS*

Geliş Tarihi: 15 Mayıs 2017

Kabul Tarihi: 31 Mayıs 2017

ÖZET

Yaşamını idame ve daha müreffeh bir yaşam standardına ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan araçlardan yoksun olmak, önemli bir sosyal politika problemi olan yoksulluğu ortaya çıkarmaktadır. Literatürde farklı tanım ve değerlendirmeleri olan yoksulluk olgusunun önemi günümüzde daha da artmış durumdadır. Sanayileşme, otomasyona geçiş, liberal düşüncenin yaygınlaşması ve küreselleşme gibi bir takım önemli değişim ve gelişmeler, insanların ihtiyaçlarını, tüketim tercihlerini ve âdetlerini önemli ölçüde değişikliğe uğratmış, ayrıca mevcut yoksulluk sorununun da hem artmasına hem de daha da derinleşmesine sebep olmuştur. Ülkeler, bölgeler, toplumlar arasında özellikle iletişim ve etkileşimin artışı ile yoksulluk sorunu küresel bir boyuta ulaşmıştır. Bu minvalde son yıllarda literatürde sıklıkla "küresel yoksulluk" kavramının kullanıldığını görmekteyiz. Yoksulluk sorununa ilişkin politika ve tedbirler, geçmişte özellikle de refah devleti uygulamaları kapsamında önemli derecede devlet eline bırakılmış bir uğraş alanı olmuştur. Ancak bu girişimlerin yetersiz kalması ve yoksulluğun toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir yapıda olması, devlet yanında başka aktörlerin de varlığını gerekli kılmıştır. Bu noktada sivil toplum kuruluşları, derinleşen ve dönüşen yoksulluğa karşı sosyal sorumluluk bilincine sahip, birlikte hareket eden, devlet dışı bir oluşum olarak önemli bir sosyo-politik aktör olarak ön plana çıkmıştır. Çalışmamızda öncelikle önemli bir sosyal politika meselesi olan yoksulluk olgusunun yaşamış olduğu dönüşümün ortaya konulması; akabinde de söz konusu problemin çözümü noktasında sivil toplum kuruluşlarının rolünün ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Küreselleşme, Sivil Toplum Kuruluşları

---

* Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, izzettin.as@klu.edu.tr

Global Poverty And Non-Governmental Organisations

ABSTRACT

Deprivation of tools and necessary resources to sustain a living describes the problem of poverty in social policy. Today, the importance of poverty, which has different definitions and assessments in the literature, has increased even more. A number of important changes and developments such as industrialization, transition to automation, liberalism and globalization have significantly altered people's needs, consumption preferences and customs, in addition caused the existing poverty problem to both increase and deepen. The problem of poverty has reached a global dimension especially with the increase of communication and interaction among countries, regions and societies. Recently, It has been seen in the literature that the concept of "global poverty" is often used. Policies and measures related to the problem of poverty have been left to the state in the past, particularly in the context of welfare state implementations. However, the fact that these initiatives are inadequate and because poverty affects all sections of the society has necessitated the existence of other actors besides the state. At this point, non-governmental organizations have come to the forefront as an important socio-political actor with a consciousness of social responsibility towards deepened and transformed poverty. In this study, it is aimed to reveal the transformation of poverty, which is an important social policy issue, and then the role of non-governmental organizations in terms of solving this problem.

Keywords: Poverty, Globalisation, Non-Governmental Organisations

GİRİŞ

İnsanların, yaşamlarını sürdürebilme ve yaşam kalitelerini geliştirebilme amaçlarına ulaşabilmeleri için çeşitli fizyolojik, ekonomik ve sosyolojik araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu araçlara erişmede yaşanan noksanlık, ciddi bir sosyo-ekonomik problem olan yoksulluk sorunu doğurmaktadır. Bir sosyal politika sorunu olarak insanlık tarihi kadar eski olan yoksunluk ve yoksulluk olgusu, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de önemini artan bir şekilde devam ettirmektedir. Günümüzde ağırlıklı olarak az gelişmiş ülkelerde görülmekle birlikte gelişmiş ülkeler açısından da önemli bir sosyal politika problemi olan yoksulluk sorununu açıklamak amacıyla farklı tanımlamalar yapılmaktadır.

Başta sanayileşme olmak üzere, otomasyona geçiş, liberal düşüncenin yaygınlaşması ve küreselleşme gibi bir takım önemli değişim ve gelişmeler, insanların ihtiyaçlarını, tüketim tercihlerini ve âdetlerini önemli ölçüde değişikliğe uğratmış, ayrıca mevcut yoksulluk sorununun da hem artmasına hem de daha da derinleşmesine sebep olmuştur.

Sanayileşme ile birlikte sermayedarların daha fazla sermaye birikimi sağlayabilmeleri ve toplam hâsıladan daha fazla pay alabilmeleri karşısında aksi yönde gerilemelere maruz kalan bir çalışan kesimin olması, gelir eşitsizliğine dolayısıyla yoksulluğun artmasına sebep olmuştur. Takip eden yıllarda bu sorunun artan şekilde devam etmesi ve ciddi boyutlara ulaşması refah politikası uygulamalarının devreye girmesini gerekli kılmıştır. Keynesyen politikalar çerçevesinde yürütülen ve yoksulluğun sebepleri arasında sayılan unsurlara müdahale etme amacını taşıyan refah politikaları, yoksulluk sorunu konusunda belirli bir iyileşmenin yaşanmasına yardımcı olmuştur.

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Ancak 1970'lerde yaşanan gelişmeler neticesinde bu politikaların yerine liberal politikaların geçmesi ve özellikle 1980'lerde etkisini daha fazla gösteren ve kimi yazarlarca yeni bir dünya düzeni olarak addedilen küreselleşme sürecinin yaşanması, yoksulluk sorununun farklı bir yapıya bürünmesine yol açmıştır. Artık yoksulluk sorunu bölgesel, ulusal veya yerel düzeyde değil; uluslararası bir boyuta, küresel bir boyuta ulaşmıştır. Yoksulluğun bu durumunu tanımlamak amacıyla son yıllarda akademik yazında sıklıkla "küresel yoksulluk" kavramının kullanıldığını müşahede etmekteyiz.

Diğer yandan, sivil toplum kuruluşları, yaşadığımız dönemde özellikle de küreselleşme, uluslararası hareketlilik, yerelleşme, toplumsal duyarlılık gibi gelişmeler neticesinde önemleri giderek artan birer kuruluş haline gelmişlerdir. Öte yandan bu kurumların, "birlikte hareket etme" düşüncesi kapsamında toplumsal refahın, sosyal ve iktisadi kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilmesi için etkin bir şekilde rol almaları, sivil toplum kuruluşlarına duyulan ihtiyacın da artmasına neden olmuştur. Esas itibari ile yoksulluk sorununun çözümü meselesi, önemli derecede devlet eline bırakılmış bir uğraş alanı olmuştur. Ancak yoksulluğun toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir yapıda olması, yoksulluğu sosyal sorumluluk bilincine sahip, birlikte hareket eden devlet dışı bir oluşum olan sivil toplum kuruluşlarının da gündemini işgal eden önemli bir faaliyet alanı haline getirmiştir.

Yoksulluk Kavramı, Ölçümü ve Çeşitleri

Literatürde farklı tanımlarıyla karşımıza çıkan ve genel olarak, *insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun olması hali* şeklinde özetleyebileceğimiz yoksulluk olgusunun tespiti: *gelir (income)*, *yapabilirlik (capability)* ve *kaynaklar (resources)* olmak üzere üç farklı ölçme aracı esas

alınarak yapılmaktadır. Yoksulluğun tespitini sağlayacak bu yöntemler arasında en yaygın olarak kullanılanı Dünya Bankası tarafından mutlak yoksulluğu tanımlamada kullanılan gelir ölçütüdür. Bu ölçüt, kişinin elde etmiş olduğu günlük kazancına dayanmaktadır. Mutlak yoksulluk için belirlenen bu günlük kazancın üst sınırı olarak, 2005 yılına kadar 1 \$; 2005'den itibaren 1,25 \$ ve 2011'den itibaren de 1,90 \$ kabul edilmiştir (The World Bank, 2016, 60-61). Ancak bu ölçüt, yoksulluğun gerçek düzeyinin tespitinde yetersiz olduğu açıktır. Bu sebeple yoksulluğun ölçülmesinde insan temel ihtiyaçlarını dikkate alan diğer yöntemlerin de geliştirilmesi gerekmiştir. Bu doğrultuda ortaya atılan yapabilirlik ölçütü, sahip olunan gelirin veya malların tek başlarına taşımış oldukları önemden çok, bunların bireylerin hayatlarını değiştirme kapasiteleri üzerinde durmaktadır. Bir diğer ölçüt olan kaynaklar yaklaşımı ise kişi başına düşen milli gelirden, temel mal ve ihtiyaçları karşılayacak gelire kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Yani özetle kaynaklar yaklaşımının, diğer iki ölçütü de içine alan geniş bir ölçüm metodu olduğunu söyleyebiliriz (Koray, 2010: 4-5; Şahin, "Küresel Söylemler Işığında Yoksulluk").

Yoksullukla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar, genel olarak "mutlak" ve "görelî" olmak üzere iki temel ayrım çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu iki kavram ise esas olarak belirli bir sayısal (nicel) sınırı göstermektedir. Söz konusu sayısal sınırın belirlenmesinde gelir seviyesi ölçütü kullanıldığı için, bu iki ayrımı gelir yoksulluğu sınıflandırması içerisinde değerlendirebiliriz (Sapançalı, 2001: 127). Yoksulluğun sayısal açıdan dikkate alındığı bu iki yoksulluk tanımı yanında kimi kaynaklarda "özel yoksulluk-nesnel yoksulluk", "insani yoksulluk-gelir yoksulluğu", "kırsal yoksulluk-kentsel yoksulluk" gibi yoksulluğun niteliksel açıdan değerlendirildiği bazı ayrımlara da gidildiği görülmektedir.

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Mutlak yoksulluk, hane halkının ya da bireyin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için, yani fizyolojik devamlılığını devam ettirebilmesi için gerekli olan en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadığı "açlık sınırı" ile tanımlanabilecek durumu anlatmaktadır. Sosyolojik açıdan kişilerin insan olarak varlıklarını devam ettirememeye hali olarak tanımlayabileceğimiz (İnsel, 2005, 12) mutlak yoksulluk kapsamındaki bireyin, yardım almadığı takdirde ölüm riskiyle bile karşı karşıya gelmesi söz konusudur (Arpacıoğlu, 2012: 19)

İnsanın sosyal bir varlık olma özelliğini esas alan (Demiral vd., 2007: 4) ve özellikle gelişmiş ülkeler açısından önem kazanan bir diğer yoksulluk kavramı olarak öne sürülen görelî (nispi) yoksulluk halinde bireyler, gıda, giyim, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlarını kısmen karşılamakla beraber, eğitim, sağlık, altyapı, sosyo-kültürel katılım gibi toplumsal ihtiyaçlarını elde etmekte yoksundurlar. Bu tanım kapsamındaki bireyler, mutlak yoksulluk kapsamında değerlendirilmelerinde de içinde buldukları toplumun genel refah düzeyinin gerek topluma katılım düzeyi ve gerekse yaşam standartları açısından, alt seviyesinde kaldıkları için görelî (nispi) yoksul olarak değerlendirilmektedirler. (Dumanlı, 1996: 45) Özetle belirtmek gerekirse görelî yoksulluk kavramı, bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması halini belirtmektedir.

Yoksulluğu "insani yoksulluk ve gelir yoksulluğu" şeklinde ayrıma tabi tutan tanımlarda; hane halkının, varlığını devam ettirecek asgari temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde geliri elde edememesi gelir yoksulluğu olarak tanımlanırken; hane halkının, katlanılabılır, insanca bir yaşam düzeyi için ihtiyaç duyduğu, yaşam süresi, eğitim (okuma-yazma

bilme), ekonomik ve sosyal imkanlardan yoksun olması hali ise insani yoksulluk olarak tanımlanmaktadır (Şaduman, 2010: 75).

Yoksulluğun sebepleri, sonuçları ve çözüm önerileri ile ilgili sorulara, daha önceden belirlenmiş olan birtakım kriterler aracılığıyla bulunan cevaplar, bizi nesnel yoksulluk tanımına götürürken; soruların, bireylere yöneltilen büyük ölçekli anketler aracılığıyla bulunan cevapları ise bizi kişisel (öznel) yoksulluk tanımına götürmektedir. Diğer bir ifadeyle nesnel yoksulluk, bireylerin yoksulluk ile ilgili kişisel düşünce ve tercihleri dışında şekillenirken; öznel yoksulluk ise bireylerle yapılan görüşmeler aracılığıyla bizzat birey düşünceleri çerçevesinde şekillenmektedir (Şenses, 2002: 94). Kendileri için neyin en iyi olduğunu değerlendirme yeteneğine her zaman için sahip olamayacak bireylerin, elde ettiği toplam faydanın hesaplanması zor olduğundan daha çok nesnel yoksulluk yaklaşımı benimsenmektedir.

Son olarak bazı kaynaklarda yoksulluğun bulunduğu yer açısından değerlendirilerek kırsal ve kentsel olmak üzere iki farklı tanımı daha yapılmaktadır. Tarım ve hayvancılık sektörünün yoğunlukta olduğu kırsal kesimlerde mevcut olan yoksulluk, kırsal yoksulluk olarak tanımlanmışken; sanayi ve hizmetler sektörünün yoğunlukta olduğu yerlerde var olan yoksulluk ise kentsel yoksulluk şeklinde ifade edilmiştir.

Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları

Geçmişte batı toplumlarının bünyesinde, klasik, liberal ve sosyalist-marksist görüş geleneğine sahip kesimlerce merkezde görülen ve günümüz düşünce geleneklerinin de hala bu önemini devam ettiren (Tosun, 2001: 29) "sivil toplum" kavramı, kelime kökeni bakımında incelendiğinde Latince *civilius* kökeninden gelen ve medeni, şehirli, şehir hayatına adapte olmuş olan, görgü kurallarını iyi bilen gibi farklı (Bolay, 1997; 7-8) kullanımlara sahip "sivil" terimi ile yine Latincenin *societas* kökeninden gelen ve birlik,

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

ittifak, arkadaşlık anlamlarında kullanılan (Kabağaç ve Alova, 1995) "toplum" kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. "Sivil toplum" kelimesi, Türkçedeki anlamı ile Devletin denetimi altında olmayan, kararlarını bağımsız olarak vererek toplumsal etkinliklerde bulunan bireyler topluluğunu (TDK, 2017) ifade etmektedir.

Sivil toplum kavramının manası ve içeriği ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmakla birlikte bu tanımlar arasında ortak olarak gösterilebilecek çıkarım; sivil toplum kavramının, siyasi gücün ve yönetimin otoritesi dışında, ekonomik, sosyal, kültürel, ilmi ve teknolojik alanı nitelenmek için kullanılması (Yılmaz, 1997: 86) gösterilebilir.

Yukarıdaki ifadeyi daha anlaşılır kılabilen diğer bir tanıma göre ise sivil toplum, "devlet denetimi veya baskısının ulaşmadığı veya belirleyici olmadığı alanlarda, bireylerin/grupların bazı toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunabilmek amacıyla (Zaim, 1997: 297) devletten izin almadan, kovuşturmayaya uğrama korkusu taşımadan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da büyük ölçüde bağımsız hareket ederek tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü ve rızaya dayalı ilişkileri, etkinlikleri ve kurumları oluşturabildiği bir toplum"u ifade etmektedir (Atar, 1997: 98).

Sivil toplum tanımında olduğu gibi "Sivil Toplum Kuruluşu" tanımında da bir bütünlük sağlanamamıştır. Günümüzde uluslararası alanda "non-governmental organizations" ya da "non-profit organizations" kullanımlarının karşılığı olarak ülkemizde, genel kullanımı olan "sivil toplum kuruluşu" deyiminin yanı sıra "kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar, 3. sektör, hükümet dışı kuruluşlar" gibi kullanımlar da mevcuttur. Birtakım farklılıklar taşımakla birlikte genel olarak dernekler,

vakıflar, sendikalar, konfederasyonlar, meslek kuruluşları, odalar, işveren kuruluşları, kooperatifler ve birlikler gibi tüzel kuruluşlar, günümüzde Sivil Toplum Kuruluşları kapsamında ele alınmaktadır.

Genellikle yukarıda sayılan isimlerle anılan sivil toplum kuruluşları ana hatları ile 6 noktada benzerlikler göstermektedir. Bunlar (Özdemir, 2004b: 10-11; Salamon, 1992, 10-11);

- STK'lar, insanların, resmi ve süreklilik arzeden bir şekilde bir araya gelmesi ile “kurumsallaşmış” olmaları gerekir.
- Devletten ayrı bir oluşum olma tanımlaması gereği “özel sektör” alanında faaliyet gösteriyor olmaları gerekir.
- Esas itibari ile bir araya gelerek kurumsallaşmanın, “gönüllü” bir şekilde ortaya çıkması gerekir.
- Sivil toplum kuruluşları esasen kâr amacı taşımadan oluşan kuruluşlardır. Ancak varlıklarını sürdürmek ve yaptıkları giderleri karşılayabilmek amacıyla gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden veya birtakım programlardan kâr elde etmeleri doğaldır. Burada önemli olan husus ise “elde edilen kâr’ın sosyal amaç doğrultusunda dağıtılması”dır. Bu ise STK'ların bir diğer benzer özelliği olup, elde ettiği kârlarını kurucuları arasında paylaşım yapan özel işletmeler ile arasındaki farkın belirleyici bir unsurudur.
- STK'lar dışarıdan başka bir kişi ya da kurum müdahalesi olmaksızın “bağımsız bir yönetimin” aracılığıyla kendi faaliyetlerini kendileri planlar ve uygularlar. Yani kendi kendini yönetim ilkesi doğrultusunda hareket ederler.
- Son olarak, sosyal katılım, siyasal baskı oluşturma, demokrasi ve diyalogu temin, iktisadi kalkınmaya yardımcı olma (Dalyan, 2004: 122-123) gibi birtakım işlevler üstlenen STK'lar, sadece üyelerine yönelik değil geneli kapsayıcı nitelikli “kamusal amaçlı” faaliyetlerde bulunmaktadır.

Yoksulluğun Küreselleşmesi veya Küresel Yoksulluk

Küreselleşme, toplumların ve bireylerin daha yoğun bir etkileşim içine girmesi, uluslararası ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilerin yaygınlaşması ve dünyanın birbirine yakınlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması gibi farklı gelişmeleri içermektedir (Sapançalı: 119).

Yeni bir dünya düzeni olarak da öne sürülen küreselleşme süreci ile birlikte işsizlik, eşitsizlik, dışlanma ve yoksulluk gibi kavramlar, günümüzde en fazla tartışılan konular arasına girmiştir. Gerek gelişmiş ülkeler ve gerekse az gelişmiş ülkeler açısından önemli bir sorun olan yoksulluk olgusu, küreselleşme süreci ile birlikte yerel niteliğinde değişiklik yaşayarak artık küresel bir sorun haline almıştır. Ayrıca küreselleşme yoksulluğu küresel hale getirmekle kalmamış, mevcut sorunun daha da derinleşmesine ve uçurumun büyümesine de sebep olmuştur.

Küreselleşme sürecine yönelik eleştiriler arasında küreselleşmenin özellikle zaten mevcut olan eşitsizliği, rekabet gücü az olanların aleyhine artırdığı yönündeki eleştiri ön plana çıkmaktadır (Demiral vd., 2007: 6). Bu eşitsizliğe yoksulluk sorunu çerçevesinden bakıldığında, küreselleşme dünya ekonomisinde genişleme sağlasa da yoksulluk sorunu ortadan kalkmadığı gibi, hem toplumsal sınıflar arasında, hem de ülkeler arasındaki fark giderek açılmıştır. Başka bir ifade ile dünya ölçeğinde elde edilen toplam hasıla, devletler, şirketler, toplumlar ve bireyler arasında adaletli şekilde dağıtılamamaktadır (Sapançalı, 2001: 129). Bu da fakirin daha fakir, zengin de daha zengin olduğu bir dönemin yaşanmasına sebep olmaktadır.

Yoksulluğun Boyut Değiştirmesine Etki Eden Unsurlar

- 1970'li yıllara kadar hakim iktisadi düşünce olan ve refah devleti esasına dayalı Keynesyen iktisat politikalarının yerini, devletin sosyo-ekonomik hayata müdahale etmemesi gerektiğine inanan neo-liberal ekonomi politikalarına bırakması (Erdoğan ve Ak, 2003: 7), yoksulluk meselesi üzerinde etkiler doğurmuştur. Şöyle ki, neo-liberal düşüncenin temelinde ekonomide piyasa işleyişini esas alması, rekabet gücü yüksek olanlar ile rekabet gücü az olanlar arasındaki farkın açılmasına neden olmuştur. Bu da yoksulluk sorununu dolaylı olarak etkilemiş ve yoksulluğun sadece gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkeleri de kapsayacak şekilde geniş bir alana yayılan önemli bir sosyal politika meselesi haline gelmesine neden olmuştur.

- Doğu bloğunun dağılması ile birlikte Amerika'nın tek kutuplu düzenin lideri konumuna erişmesi, serbest piyasa ekonomisinin daha fazla güçlenerek dünyaya yayılması ve küreselleşme sürecinin hız kazanmasına sebep olmuştur. Zira bu gelişme sonrası Amerika, kendi çıkarları doğrultusunda neo-liberal politikalar üretilmesi konusunda uluslararası kuruluşlara yönlendirmelerde bulunmuştur. Uygulanan bu politikalar ise, oldukça zengin olan yatırımcıların ve büyük şirketlerin, mevcut zenginliklerine önemli büyüklükte katkılar sağlamıştır (Gedikli, 2010: 336).

- Gelişmekte olan ülkelerin, daha etkin yatırım, üretim ve ticaret hedeflerini benimsemeleri doğrultusunda sınırlarını kaldırması ile uluslararası ekonomik bütünleşmenin hızlanması (Demiral vd., 2007: 6).

- Sermaye sahiplerinin, dünya ölçeğindeki hareketlilikten ve teknolojik gelişimden yararlanarak kârını arttırma çabaları sonucu daha fazla zenginleşmeleri, karşıt bir durum olarak yoksulluğun da daha fazla artmasına ve küresel boyuta ulaşmasına sebep olmuştur (Önder vd., 2005: 4). Sermaye

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

birikiminin ulusal düzeyin ötesine geçerek küresel boyutlara ulaşması, çok uluslu şirketlerin güç kazanmasını sağlamakta ve özellikle ekonomi ve ticari ilişkilerde ulusal devletleri aşan kural ve uygulamaların sıklıkla gündeme geldiği bir ortam ortaya çıkmaktadır. Sermayenin küresel düzeyde birikimi ise hem bölgeler ve ülkeler arasında zaten var olan gelir eşitsizliğini daha çok artırmakta, hem de ulusal düzeye bölüşümü bozmaktadır (Koray, 2012: 216).

- Devletlerin, ticaretin ve sermayenin önündeki engelleri kaldırma politikaları çerçevesinde devletin ağırlığını azaltmaları ve özelleştirme uygulamalarına artan şekilde yönelmeleri ile birlikte devletin sosyal yönü zayıflatılmış, devletin düzenleyici rolü de serbest piyasaya koşullarına bırakılmıştır. Devletlerin sosyal devlet anlayışından uzaklaşmaları, özellikle toplumdaki düşük ve orta gelir grupları üzerinde olumsuz etkiler meydana getirirken (Demiral vd., 2007: 7); özelleştirme politikaları da küresel sermayenin ulusal engellerden kurtulmasına, gelişmekte olan ülkelerde krizlerin derinleşmesine, borçların artmasına ve yoksulluğun yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Özaydın, 2008: 168).

- İnsanların, yaşamlarını sürdürmek ve daha kaliteli bir yaşama kavuşmak için gerekli olan unsurlardan mahrum olması, yoksulluk sorununu ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan ulus devletin ekonomik yetkilerini artan şekilde devrettiği Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Teşkilatı (OECD), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslar üstü kurumlar, özellikle esas aldıkları neo-liberal politikalarla güç dengesinde eşitsizliklere sebep olmaktadır. Bu durum ise yoksulluğun daha geniş bir çevreye yayılması sonucunu doğurmaktadır. Şöyle ki sosyal ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler, vatandaşlarına

yoksulluğu azaltacak nitelikteki olanakları daha eşit ve adil bir şekilde sunabilirken, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler, vatandaşlarına bu imkanların eşit ve adil bir şekilde dağıtılması noktasında güçlükler yaşamaktadır (Gülener ve Kömürcüoğlu, 2007: 22).

- Çokuluslu şirketlerin yatırımlarını, işgücü maliyetleri açısından kendilerine avantaj sağlayacak düşük ücret, vergi ve sigorta ödemeleri içeren ülkelere kaydırmaları, yüksek vergili ülkelerde ticarete ve vergi gelirlerinde azalmaya neden olmaktadır. Bu durum gelir dağılımının adaletsiz bir düzeye gelmesine ve düşük gelirli kimselerin daha çok kamu yardımına muhtaç olmasına yol açmıştır (Özdemir, 2004a: 243). Ayrıca sermayenin daha ucuz iş gücüne ulaşabilme amacıyla yapmış oldukları bu göç, işsizlik olgusunun da uluslararası boyutlara ulaşmasına sebep olmaktadır (Chossudovsky, 1998).

- Sınırların kalkması ve artan uluslararası ilişkiler çerçevesinde ülkelerin ekonomik duyarlılık ve mali kırılganlıklarının artması, krizler karşısında zayıf kalmalarına ve yoksullaşma açısından da ciddi sorunların yaşanmasına sebep olmuştur.

- Küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarda meydana getirdiği değişimler, ülkeleri önemli düzeyde bir işsizlik sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Özellikle ileri teknolojinin insan gücünün yerine geçmesiyle teknolojiye dayalı küresel ekonomiyi yöneten seçkin azınlık ile sürekli olarak yer değiştiren ve fazla iş imkanı bulamayan çoğunluk arasındaki uçurum derinleşmiştir. Bu durum da beraberinde gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu getirmektedir (Ekin, 1997: 180). Öte yandan işgücü talebinin mavi yakalılardan beyaz yakalılara doğru değişmesi, esnek çalışma biçimlerinin üretim sürecinde artan şekillerde yer alması, yeni teknolojiler neticesinde vasıflı işgücüne olan talebin artması gibi gelişmeler, vasıflı

işgücü ile vasıfsız işgücü arasındaki ücret farklılıklarını artırmıştır (Bacak ve Dönmez Kara, 2009: 89).

Ekonomik Göstergeler Açısından Küresel Yoksulluk

Yoksulluk sorunun ekonomik açıdan incelenmesi aşamasında temelde iki farklı uluslararası kurumun verilerinden yararlanılmaktadır. Yoksulluk da dahil çeşitli sosyal politika meselelerine yönelik veriler temin eden ve bu meselelere çözümler üretme noktasında önemli görevler üstlenen bu iki uluslararası kuruluştan biri; özellikle mutlak yoksulluk üzerine vurgu yaparak yoksulluğu gelir düzeyine indirmeye çalışan Dünya Bankası iken; diğeri ise küreselleşmenin yoksulluk üzerinde olumsuz etkiler yarattığı görüşünü savunan ve yoksulluğu, "yoksunluk" kavramı çerçevesinde değerlendirerek yoksulluğa çok boyutluluk kazandıran ve önemli bir kriter olarak İnsani Gelişmişlik Endeksini ortaya koyan Birleşmiş Milletler'dir (Şahin, a.g.e.).

Söz konusu iki kurum tarafından sağlanan veriler, farklı eğilimlere sahip veri kullanıcıları veya yorumcuları tarafından görüşleri ile paralel olabilecek şekilde tercih edilebilmektedirler. Şöyle ki küreselleşmenin olumsuz etkilerinden ziyade olumlu birtakım etkiler yarattığını iddia eden uzmanlar veya uzmanlık kuruluşları, Dünya Bankası verilerini kullanmayı tercih ederken; küreselleşmenin yoksulluk üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunan uzmanlar veya uzmanlık kuruluşları Birleşmiş Milletler verilerini kullanmayı tercih etmektedir (Şahin, a.g.e.).

Dünya Bankası Verileri Işığında Küresel Yoksulluk

Farklı ülkelerde yaşayan insanların refah düzeylerini karşılaştırırken, ülkelerin para birimlerinin satın alma gücünü dikkate almak, genele

uygulanabilecek ölçütlere ulaşmayı sağlayacaktır. Dünya Bankası da yoksulluğun tespitinde bu doğrultuda hareket etmektedir.

Dünya Bankası, yoksullukla ilgili 1985 yılında başlattığı çalışmalarda 2005 yılına kadar alt gelir sınırı olarak günlük 1 \$'ı esas almıştır. Ancak, 2005 yılından itibaren hane halkı gelir ve tüketim anketlerinde sepetin genişletilmesi ile artık çalışmalarında alt gelir sınırı olarak 1,25 \$ kıstasını esas almaya başlamıştır. Bu açıdan yoksulluğun belirlenmesinde elde edilecek verilerin gerçekte uyuşması konusunda az da olsa bir iyileşme sağlandığı söylenebilir (The World Bank, 2012: 73; Şahin, a.g.e.).

Ancak bu mutlak yoksulluk alt sınırı kıstasının, gerçek durumun tespiti noktasında yetersiz olması ve özellikle de küresel yoksulluğun olduğundan daha düşük görülmesine neden olması dolayısıyla söz konusu kıstasta 2011 yılında yeniden bir değişime gidilmiştir. Bu değişim bağlamında, 2011 yılı satın alma gücü paritesi (purchasing power parity) dikkate alınmak suretiyle günlük 1,90 \$'dan daha az gelir elde etmek yeni kıstas olarak belirlenmiştir. Dünya Bankası, yeni yoksulluk sınırı olarak belirlemiş olduğu 1,90 \$ sınırını dikkate almak suretiyle en son hane halkı gelir ve tüketim anketi verilerini kullanarak 1981'den 2012'ye kadar tüm küresel yoksulluk serisini revize etmiştir. Ancak Dünya Bankası, beş ülke (Bangladeş, Cabo Verde, Kamboçya, Ürdün ve Lao Cumhuriyeti) ile ilgili yaptığı çalışmalarda, bu ülkelere ilişkin fiyat verilerinin daha fazla analiz gerektirmesi dolayısıyla yoksulluk ölçümlerini hala günlük 1,25 \$ kıstasına göre yapmaktadır. (The World Bank, 2016: 60, 61)

Dünya Bankası verilerinden yola çıkarak bölgesel bazlı değerlendirmelerde bulunulabilmektedir. Zira DB, çalışmalarında ülkeleri "Doğu Asya ve Pasifik, Avrupa ve Orta Asya,

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Güney Asya, Sahra-Altı Afrika" olmak üzere 6 bölgeye* ayırarak incelemektedir.

Tablo-1. Yoksulluk Oranlarının ve Yoksul Sayılarının Küresel ve Bölgesel Düzeyde Yıllar İtibari İle Değişimi (Günlük 1,90 \$)

	Yoksulluk oranı (%)								
	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2011	2012
Düşük ve orta gelir	44	41	35,2	34,3	31	24,7	21,9	16,5	14,9
Doğu Asya ve Pasifik	60,6	52	39,3	37,5	29,2	18,6	15	8,5	7,2
Avrupa ve Orta Asya	1,9	5,2	7	7,8	6,2	5,5	3,1	2,4	2,1
Latin Amerika ve Karayipler	17,8	15	14,1	13,9	13,2	9,9	7,1	5,9	5,6
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6	7	6,1	4,2	***	3,3	2,7	***	***
Güney Asya	50,6	47,9	42,8	***	40,8	35	32,1	22,2	18,8
Sahra-altı Afrika	56,8	61,1	58,5	58	57,1	50,5	47,8	44,4	42,7
Dünya	37,1	34,7	29,7	29,1	26,3	21,6	18,7	14,1	12,7
	Yoksul insan sayısı (milyon)								
	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2011	2012
Düşük ve Orta Gelir	1.959	1.917	1.716	1.751	1.645	1.401	1.254	983	897
Doğu Asya ve Pasifik	996	891	699	689	553	367	297	173	147
Avrupa ve Orta Asya	9	24	33	37	29	26	15	11	10
Latin Amerika ve Karayipler	78	69	69	71	70	56	41	35	34
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	14	17	16	11	***	10	9	***	***
Güney Asya	575	579	550	***	583	539	501	362	309
Sahra-altı Afrika	288	336	349	375	399	402	392	394	389
Dünya	1.959	1.917	1.716	1.751	1.645	1.401	1.254	983	897

Kaynak: The World Bank, 2016 World Developing Indicators, (Çevrimiçi), 04.05.2017,

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23969/9781464806834.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, s. 59.

*** Mevcut anket verilerinin nüfusun düşük bir kesimini kapsamı dolayısıyla tahmin yürütülemezdir.

* Bu bölgelerin kapsamı alanına dahil edilen ülkeleri görmek için Bkz.: Ek-1 "Dünya Bankası Çalışmalarında Ülkelerin Ayrıldıkları Bölgeler"

Mutlak yoksulluk tanımı doğrultusunda hazırlanmış olan yukarıdaki tabloya dünya geneli itibari ile baktığımızda 2012 yılında dünya nüfusunun %12,7'sinin günlük 1,90 \$'ın altında gelire hayatını devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Öte yandan veriler dikkate alındığında tarihin seyri içerisinde her ne kadar belirli bir düzeyde iyileşme sağlansa da 2012 yılı itibari ile toplam dünya nüfusu içerisinde 897 milyonluk büyük bir kesimin hala günlük 1,90 \$'ın altında gelire sahip olması, küresel yoksulluk sorununun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Yoksulluğun bölgesel olarak değerlendirilmesini yapmak gerekirse; yoksulluğun en derin şekilde yaşandığı bölgeler Güney Asya bölgesi ile Sahra-Altı Afrika bölgesidir. 2012 yılı itibari ile Sahra-Altı Afrika bölgesi nüfusunun %42,7'sinin günlük 1,90 \$'ın altında gelire hayatını devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Yoksulluk açısından dikkat çeken bir diğer bölge de ülke gelişmişliği açısından diğer bölge ülkeleri ile kıyaslandığında bir adım önde olan ve bir takım doğal zenginliklere sahip olan ülkeleri içine alan "Avrupa ve Orta Asya" bölgesidir. Ülkemizin de coğrafi olarak yer aldığı bu bölgede veriler üzerinden tahmin yürütülebilen 2008 yılına göre bölge nüfusunun %2,7'si 1,90 \$'ın altında gelire hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır.

Birleşmiş Milletler Verileri Işığında Küresel Yoksulluk (İnsanî Gelişmişlik Düzeyi ve İnsanî Gelişim Endeksi)

Yoksulluk sorunu ile ilgili çalışmalara veri sağlayan bir diğer uluslararası kurum olan Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası'nın yoksulluğu sadece dolar bazlı olarak belirlemeye çalışan yöntemini eleştirmekte ve yoksulluğun daha iyi anlaşılması için başka şeylerin de dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda yoksulluğun sadece belirli bir miktarda geliri elde edememe kıstası ile açıklamamanın gerektiğini; bunun yanında hayat boyu sağlık, yaratıcı bir hayat, ortalama bir hayat standardı,

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

özgürlük, kendine güven ve saygınlık (Şahin, a.g.e.) gibi insanın gelişimine katkı sağlayacak birtakım imkanlara ulaşamamanın da yoksulluğu belirleyici kıstaslar arasında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde yoksullukla ilgili yapılan farklı tanımlamalar arasında saydığımız ve ilk kez 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında (UNDP-United Nations Development Programme) ortaya atılan "insani yoksulluk" sınıflandırması, yukarıda saymış olduğumuz gerekçelerle ortaya atılmış bir kavramdır. Birleşmiş Milletler, bu yoksulluk tanımını çerçevesinde yine aynı rapor içerisinde geliştirmiş olduğu "insani yoksulluk endeksi" aracılığıyla da ülkelerin yoksulluk stratejileri oluşturmaları ve bu strateji doğrultusunda hareket etmeleri aşamasında ülkelere önerilerde bulunmaktadır (DPT, 2001: 105).

İnsani Gelişmişlik Endeksi esas itibari ile yaşam süresi, eğitim ve makul yaşam standardı olmak üzere üç temel kriterden yola çıkılarak hazırlanmaktadır. Ancak ülkelerin yapısal, ekonomik ve sosyal farklılıkları nedeni ile bu kriterler gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkelerde farklı değerlendirmelere tabi tutulmaktadır. Buna göre az gelişmiş ülkeler için insani gelişim endeksi hazırlanırken; Yaşam süresi kriteri için 40 yaşın altında yaşam beklentisi olanlar, eğitim kriteri için okuma yazma bilmeyen yetişkinler, makul bir yaşam standardı kriteri için de sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus, temel sağlık imkanlarından yoksun olan nüfus ve 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus dikkate alınmaktadır.

Gelişmiş ülkeler için hazırlanan İnsani Gelişim İndeksi'nde ise; Yaşam süresi kriteri için 60 yaşın altında yaşam beklentisi olanlar, eğitim kriteri için

OECD'nin öne sürdüğü fonksiyonel cahillik* tanımı kapsamındakiler, makul bir yaşam standardı kriteri için de yoksulluk sınırının altında yaşayanları dikkate alırken bir diğer kriter olarak da sosyal dışlanma kriterini öne sürerek bu kriter içinde de uzun dönem işsizlik oranını değerlendirmektedir (Gündoğan, 2008: 44).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 2016 yılında hazırlanmış olduğu insani gelişmişlik raporu, yoksulluk sorununu, insani yoksulluk kavramı çerçevesinde ülkeler açısından durumu ile ilgili önemli veriler sağlamaktadır. Ülkeleri insani gelişmişlik düzeyleri açısından "çok yüksek, yüksek, orta ve düşük insanî gelişmişlik" olmak üzere dört kategoride değerlendiren bu çalışmada (bkz. Tablo-2) toplam 188 ülke yer almıştır. Özellikle erken sanayileşmiş ve belirli bir ekonomik büyüklüğe ulaşmış ülkelerin yer bulabildiği çok yüksek insanî gelişmişlik düzeyinde toplamda 51 ülke yer almaktadır. İkinci kategori olan ve Türkiye'nin de kendisine 71. sırada yer bulabildiği "yüksek gelişmişlik düzeyi" sınıfında ise toplam 54 ülke bulunmaktadır. Diğer kategorilere baktığımızda orta düzey gelişmişlik düzeyine sahip toplam 40 ülke varken; düşük gelişmişlik düzeyinde ise özellikle sahra altı Afrika ülkelerinin olduğu toplam 40 ülke bulunmaktadır.

---

* OECD'nin **fonksiyonel cahillik** tanımlaması için Bkz. OECD, "Glossary of Statistical Terms", Çevrimiçi, 06.05.2017, <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1279>

*Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları***Tablo-2.** Bazı Ülkelerin İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Bileşenleri, 2015

Sıra	Ülke	İnsani Gelişmişlik Endeksi	Doğumda Yaşam Beklentisi (yıl)	Beklenen Eğitim Süresi (yıl)	Ortalama Eğitim Süresi (yıl)	Kişi Başı Milli Gelir (\$)
<i>Çok Yüksek İnsani Gelişmişlik</i>						
1	Norveç	0.949	81.7	17.7	12.7	67,614
2	Avustralya	0.939	82.5	20.4	13.2	42,822
2	İsviçre	0.939	83.1	16.0	13.4	56,364
4	Almanya	0.926	81.1	17.1	13.2	45,000
5	Danimarka	0.925	80.4	19.2	12.7	44,519
5	Singapur	0.925	83.2	15.4	11.6	78,162
7	Hollanda	0.924	81.7	18.1	11.9	46,326
8	İrlanda	0.923	81.1	18.6	12.3	43,798
9	İzlanda	0.921	82.7	19.0	12.2	37,065
10	Kanada	0.920	82.2	16.3	13.1	42,582
10	ABD	0.920	79.2	16.5	13.2	53,245
12	Hong Kong	0.917	84.2	15.7	11.6	54,265
13	Yeni Zelanda	0.915	82.0	19.2	12.5	32,870
14	İsveç	0.913	82.3	16.1	12.3	46,251
15	Lihtenştayn	0.912	80.2	14.6	12.4	75,065
16	Birleşik Krallık	0.909	80.8	16.3	13.3	37,931
17	Japonya	0.903	83.7	15.3	12.5	37,268
18	Kore Cumhuriyeti	0.901	82.1	16.6	12.2	34,541
19	İsrail	0.899	82.6	16.0	12.8	31,215
20	Lüksemburg	0.898	81.9	13.9	12.0	62,471
21	Fransa	0.897	82.4	16.3	11.6	38,085
23	Finlandiya	0.895	81.0	17.0	11.2	38,868
26	İtalya	0.887	83.3	16.3	10.9	33,573
27	İspanya	0.884	82.8	17.7	9.8	32,779
29	Yunanistan	0.866	81.1	17.2	10.5	24,808
33	Katar	0.856	78.3	13.4	9.8	129,916
36	Polonya	0.855	77.6	16.4	11.9	24,117
38	Suudi Arabistan	0.847	74.4	16.1	9.6	51,320
45	Arjantin	0.827	76.5	17.3	9.9	20,945
49	Rusya Federasyonu	0.804	70.3	15.0	12.0	23,286
51	Kuveyt	0.800	74.5	13.3	7.3	76,075
<i>Yüksek İnsani Gelişmişlik</i>						
52	Belarus	0.796	71.5	15.7	12.0	15,629
52	Umman	0.796	77.0	13.7	8.1	34,402
54	Uruguay	0.795	77.4	15.5	8.6	19,148
56	Bulgaristan	0.794	74.3	15.0	10.8	16,261
59	Malezya	0.789	74.9	13.1	10.1	24,620
66	Kosta Rika	0.776	79.6	14.2	8.7	14,006
66	Sırbistan	0.776	75.0	14.4	10.8	12,202

68	Küba	0.775	79.6	13.9	11.8	7,455
69	İran	0.774	75.6	14.8	8.8	16,395
70	Georgia	0.769	75.0	13.9	12.2	8,856
71	Türkiye	0.767	75.5	14.6	7.9	18,705
71	Venezuela	0.767	74.4	14.3	9.4	15,129
75	Arnavutluk	0.764	78.0	14.2	9.6	10,252
76	Lübnan	0.763	79.5	13.3	8.6	13,312
77	Meksika	0.762	77.0	13.3	8.6	16,383
78	Azerbaycan	0.759	70.9	12.7	11.2	16,413
79	Brezilya	0.754	74.7	15.2	7.8	14,145
81	Bosna Hersek	0.750	76.6	14.2	9.0	10,091
82	Makedonya	0.748	75.5	12.9	9.4	12,405
83	Cezayir	0.745	75.0	14.4	7.8	13,533
84	Ermenistan	0.743	74.9	12.7	11.3	8,189
84	Ukrayna	0.743	71.1	15.3	11.3	7,361
86	Ürdün	0.741	74.2	13.1	10.1	10,111
90	Çin	0.738	76.0	13.5	7.6	13,345
94	Jamaika	0.730	75.8	12.8	9.6	8,350
97	Tunus	0.725	75.0	14.6	7.1	10,249
102	Libya	0.716	71.8	13.4	7.3	14,303
<i>Orta İnsani Gelişmişlik</i>						
107	Moldova	0.699	71.7	11.8	11.9	5,026
109	Gabon	0.697	64.9	12.6	8.1	19,044
110	Paraguay	0.693	73.0	12.3	8.1	8,182
111	Mısır	0.691	71.3	13.1	7.1	10,064
111	Türkmenistan	0.691	65.7	10.8	9.9	14,026
113	Endonezya	0.689	69.1	12.9	7.9	10,053
114	Filistin	0.684	73.1	12.8	8.9	5,256
119	Güney Afrika	0.666	57.7	13.0	10.3	12,087
120	Kırgızistan	0.664	70.8	13.0	10.8	3,097
121	Irak	0.649	69.6	10.1	6.6	11,608
123	Fas	0.647	74.3	12.1	5.0	7,195
124	Nikaragua	0.645	75.2	11.7	6.5	4,747
131	Hindistan	0.624	68.3	11.7	6.3	5,663
139	Bangladeş	0.579	72.0	10.2	5.2	3,341
139	Gana	0.579	61.5	11.5	6.9	3,839
139	Zambiya	0.579	60.8	12.5	6.9	3,464
143	Kamboçya	0.563	68.8	10.9	4.7	3,095
144	Nepal	0.558	70.0	12.2	4.1	2,337
145	Myanmar	0.556	66.1	9.1	4.7	4,943
146	Kenya	0.555	62.2	11.1	6.3	2,881
147	Pakistan	0.550	66.4	8.1	5.1	5,031
<i>Düşük İnsani Gelişmişlik</i>						
149	Suriye	0.536	69.7	9.0	5.1	2,441
150	Angola	0.533	52.7	11.4	5.0	6,291
152	Nijerya	0.527	53.1	10.0	6.01	5,443

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

153	Kamerun	0.518	56.0	10.4	6.1	2,894
154	Papua Yeni Gine	0.516	62.8	9.9	4.3	2,712
155	Zimbabwe	0.516	59.2	10.3	7.7	1,588
157	Moritanya	0.513	63.2	8.5	4.3	3,527
159	Ruanda	0.498	64.7	10.8	3.8	1,617
160	Lesotho	0.497	50.1	10.7	6.1	3,319
162	Senegal	0.494	66.9	9.5	2.8	2,250
163	Haiti	0.493	63.1	9.1	5.2	1,657
163	Uganda	0.493	59.2	10.0	5.7	1,670
165	Sudan	0.490	63.7	7.2	3.5	3,846
168	Yemen	0.482	64.1	9.0	3.0	2,300
168	Afganistan	0.479	60.7	10.1	3.6	1,871
171	Fildişi Sahilleri	0.474	51.9	8.9	5.0	3,163
174	Etiyopya	0.448	64.6	8.4	2.6	1,523
175	Mali	0.442	58.5	8.4	2.3	2,218
176	Kongo	0.435	59.1	9.8	6.1	680
185	Burkina Faso	0.402	59.0	7.7	1.4	1,537
186	Çad	0.396	51.9	7.3	2.3	1,991
187	Nijer	0.353	61.9	5.4	1.7	889
188	Orta Afrika Cumhuriyeti	0.352	51.5	7.1	4.2	587

Kaynak: UN, Human Development Report 2016, Human Development for Everyone, http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf, s. 198-200.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu kapsamında hazırlanan bu tabloda görüldüğü üzere, insani gelişmişlik düzeyi açısından başı çeken ülke, 0,949 endeks puanı ile Norveç olmuştur. En düşük insani gelişme derecesine sahip olan ülke ise, 0,352'lik endeks puanı ile Orta Afrika Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye ise söz konusu kriterler dikkate alınarak elde ettiği 0,767'lik gelişmişlik puanı ile ancak 71. sırada ve "yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler" kategorisinin alt sıralarında kendisine yer bulabilmiştir. Sıralamadaki yeri itibari ile çok hassas bir noktada olan Türkiye'nin bu konumunu üst seviyelere çekmeye çalışması, ülke menfaati açısından önem verilmesi gereken bir husustur.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsamında insani yoksulluk açısından ülkelerin mevcut durumlarını değerlendirmek amacıyla oluşturulan insani gelişmişlik endeksi, durumun bölgesel açıdan incelenmesine de imkân tanımaktadır. Raporda, ülkeler "Arap devletler", "Doğu Asya ve Pasifik", "Avrupa ve Orta Asya", "Latin Amerika ve Karayipler", "Güney Asya" ve "Sahra-altı Afrika" olmak üzere 6 bölgeye* ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo-3. Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Bileşenleri 2016

Bölgeler	İnsani Gelişmişlik Endeksi	Doğuşta Yaşam Beklentisi (yıl)	Beklenen Eğitim Süresi (yıl)	Ortalama Eğitim Süresi (yıl)	Kişi Başı Milli Gelir (\$)
Arap Devletler	0.687	70.8	11.7	6.8	14,958
Doğu Asya ve Pasifik	0.720	74.2	13.0	7.7	12,125
Avrupa ve Orta Asya	0.756	72.6	13.9	10.3	12,862
Latin Amerika ve Karayipler	0.751	75.2	14.1	8.3	14,028
Güney Asya	0.621	68.7	11.3	6.2	5,799
Sahra-altı Afrika	0.523	58.9	9.7	5.4	3,383

Kaynak: UN, Human Development Report 2016, Human Development for Everyone, http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf, s. 201.

Tablodan da görüleceği üzere en yüksek insani gelişmişlik endeksi puanına sahip bölge, Avrupa ve Orta Asya bölgesidir. En düşük endeks puanına sahip bölge ise Sahra-altı Afrika bölgesidir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, geliştirmiş olduğu insani gelişim endeksinin daha anlaşılır hale getirebilmek amacıyla 2010 yılı itibarı ile yeni bir yoksulluk indeksi geliştirmiştir. Çok Boyutlu Yoksulluk İndeksi (Multi-dimensional Poverty Index) adı verilen bu indekste "sağlık, eğitim ve temel yaşam standartları" olmak üzere üç temel kriter öne sürülmüş ve

* Bkz. Ek-2 "Birleşmiş Milletlerin Çalışmalarında Ülkelerin Ayrıldığı Bölgeler"

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

kriterlerle bağlantılı olarak 10 göstergeye yer verilmiştir. Bu 10 göstergeden sağlık boyutunda olanlar; beslenme ve çocuk ölüm oranları; eğitim boyutunda olanlar; okullaşma oranları ve eğitim kurumlarına kayıtlı çocuk sayısı; temel yaşam standartları boyutunda olanlar ise yemek hazırlamak için tüp vb. gibi temiz enerji tedariki, tuvalet ve temiz su ihtiyacının karşılanması, elektrik, temiz bir yaşam alanına ve motorlu taşıtlara sahip olmak şeklinde sıralanmıştır (UN, 2011: 162, 172: Şahin, a.g.e.).

Küresel Yoksulluğun Çözümünde Sivil Toplum Kuruluşları

Çalışmamızın ilk bölümünde tanımını yapmış olduğumuz sivil toplum kuruluşları, toplumdaki bireyler tarafından devlet (veya hükümet) dışında meydana getirilmiş olmaları sebebiyle toplum ile devlet arasında bir köprü görevi görmektedir.

Yoksulluk sorunun çözümünde ana mercii geçmişten beri bu sorunun çözümü amacıyla sosyo-ekonomik politikalar üreten, kamu harcamalarına ve gelirlerine sıklıkla başvuran devlet kurumudur. Ancak, yoksul sayısının çok fazla oluşu ve devletin bürokratik yapısının, karar alma mekanizmasının hızlı işlememesi gibi nedenler bu sorunun varlığını ve önemini taze tutmaktadır. Öte yandan yoksulluğun toplumun tümünü ilgilendiren ortak bir sorun olması sebebiyle çoğu sivil toplum kuruluşu da yoksullukla mücadeleyi asli görevleri arasında değerlendirmektedirler.

Sosyal politika açısından "demokratik hakların elde edilmesi" ve "ekonomik açıdan bireyler ve gruplar arasında oluşan dengesizliği gidermeye yönelik politikaların geliştirilmesi" olmak üzere iki temel işlevi olan sivil toplum kuruluşları, bazı toplumsal sorunların çözümü aşamasında devletin yetersiz kaldığı durumlarda politikalar üreterek ya da baskı oluşturarak bazı sosyo-ekonomik hakların elde edilmesine katkıda

bulunabilmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının devletin hizmet götüremediği ya da verimsiz kaldığı alanlarda faaliyet göstermeleri ise önemlerini arttıran gelişmedir (Şenkal, 2003: 105).

Öte yandan sivil toplum kuruluşlarının kendi ülke sınırlarını aşarak uluslararası alanda faaliyetlerde bulunmaları da bu önem ve ihtiyacın katlanarak artmasına neden olmuştur. Uluslararası boyutta faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, diğer uluslararası aktörlerle çeşitli amaçlar doğrultusunda birlikte hareket etmektedirler. Devletler ve uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ile insani yardımlar, kalkınma yardımları, bölgesel çatışmaların çözülmesi gibi konularda iş birliği yapmaktadırlar (Karagül, 2006: 491).

Günümüzde birçok ülkede sivil toplum örgütleri uluslararası düzeyde ortak kamuoyu oluşturma, az gelişmiş ülkelerin sorunlarını gündeme getirme ve çözüm bulunması yönünde ciddi faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşları, bazı üçüncü dünya ülkelerinde yoksul mahallelerde okuma-yazma öğretmeye yönelik komiteler oluşturmakta, açlık çekenlere gıda ve sağlık yardımında bulunmakta, uluslararası çevrelerin dikkatlerini sorunlu bölgelere çekmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca birçok Avrupa ülkesinde de yürütülen faaliyetler çerçevesinde sosyo-politik alanda kamuoyu oluşturulmasına çalışmaktadırlar. Örneğin bu ülkelerde ithal edilen ürünlerde “mamulümüzde çocuk emeği kullanılmamıştır” ibaresi eklenmektedir (Şenkal, 2003: 105).

Yoksullukla Mücadele Eden STK'ların Özellikleri*

- Yerine getirmeyi görev edindikleri sosyal faaliyetlerine hedef kitle olarak yoksulları koymaktalar ve yoksulları özellikle sosyo-ekonomik açıdan korumayı ve desteklemeyi amaçlamaktadırlar.

- Yoksulluğun tanımlanmasında ve yardıma muhtaç kişilerin tespitinde objektif kriterleri uygulayabilmektedirler.

- Sivil toplum kuruluşları, yoksulluk tanımlaması çerçevesinde yardıma muhtaç olan kesimleri özürlü, yaşlı, hasta, kadın, işsiz, gibi farklı kategorilere ayırarak, bu kesimlerin spesifik ihtiyaçlarına yönelik yardım ve hizmetlerde bulunabilmektedirler.

- Yoksullara, maddî yardımların yanında psiko-sosyal, meslekî, teknik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması konularında yardımda bulunarak yoksulların hayat standartlarında belirgin bir şekilde iyileştirmeyi ve üretime dönük potansiyellerini artırmalarını sağlayabilmektedirler. Bu doğrultuda örneğin yoksullara yönelik yapılacak istihdam sağlayıcı meslekî eğitim programları, toplum hayatına kazandırma faaliyetleri, eğitim programları, temel sağlık hizmetleri gibi faaliyetler bu kapsamda değerlendirilebilir.

- Yoksulluk, devletlerin üstesinden gelmesi gereken önemli bir sosyal politika sorunudur. Ancak mevcut bazı yapısal sorunlar nedeni ile verimli sonuçların elde edilememesi halinde, sivil toplum kuruluşları sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde devreye girerek sorunun çözümüne katkıda bulunmaya çalışmaktadırlar. Bu çabalar çoğu zaman bölgesel olmakla

---

*BMZ, **Leitfaden zur Beurteilung der Armutsorientierung von Vorhaben der Zusammenarbeit**, Bonn, 1997, s. 14'dan Aktaran: Ali Seyyar, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'ların Roller ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği)", Çevrimiçi, 06.06.2013, http://www.sosyalsiyaset.net/documents/yoksullukla_mucadele.htm

beraber özellikle son yıllarda yoksulluk olgusuna gösterilen ilgi ile doğru orantılı olarak artan şekilde ulusal ve uluslararası boyutlarda cereyan etmektedir.

Sorunun Çözümünde STK'ların Avantajları

- Sivil toplum kuruluşları, toplumu meydana getiren bireyler tarafından meydana getirilmiş olan birer kuruluş oldukları için, yoksullukla mücadele etme aşamasında bireylerin desteklerini kazanmakta ve sosyal sorumluluk bilinci ile harekete etmelerini sağlamakta daha başarılı olmaktadır (Yatkın, 2007: 62).

- Sivil toplum kuruluşlarının uzmanlaşma odaklı olarak belirli konu veya alanlarda sorumluluk bilinci ile hareket etmeleri, varılmak istenen hedefe daha hızlı ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. STK'ların bu özelliği, devletle oranla daha az kaynak ve imkana sahip olmaları dezavantajını avantaja çevirebilme imkanı tanımaktadır.

- STK'ların, yoksulluğun önlenmesi aşamasında bazen kamu kuruluşlarının bir alternatifi bazen de bir tamamlayıcısı olarak hareket etmeleri, sorunun çözümünü kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Özellikle yerel yönetimler ve STK'lar arasındaki ortak faaliyetler, yerel sorunları daha iyi bilen kurumların bir araya gelmesini sağladığı için, sorunun tanımlanmasında, çözümü ile ilgili süreçlerin yönetiminde daha isabetli sonuçların elde edilmesi sağlanabilmektedir. Bu ise hem kaynak israfını azaltmakta hem de zamandan tasarruf edilmesini sağlamaktadır (Yalçın, 2008: 33).

- Artan ve özellikle küreselleşme ile birlikte derinleşen yoksulluk sorunu karşısında daha önceleri bir güvence niteliğinde olan aile, akraba, kentli, hemşeri gibi birtakım kurumların çözülmesi karşısında artık bu konuma sivil toplum kuruluşlarının geçtiği görülmektedir. Dolayısıyla sivil

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

toplum kuruluşları, başta yoksulluk olmak üzere sorunlar karşısında ihtiyaç duyulan toplumsal dayanışma duygusunu ayakta tutan bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır (Karataş, 2003: 95).

- Zengin ve fakir arasındaki uçurumun gün geçtikçe artması karşısında Sivil toplum kuruluşları, yüksek gelir düzeyine sahip birey veya gruplardan, düşük gelir düzeyine sahip birey veya gruplara doğru gelir transferinin gerçekleştirilmesinde (Şenkal, 2003: 116) aracı olma vazifesi görmektedirler.

- Sivil toplum kuruluşlarının: "istihdam yaratmak", "yoksul işgücünün bilgi ve becerisini geliştirmek", "girişimciliği teşvik etmek", "mikro kredi uygulamaları", "kamu ve özel sektör aktörleri ile ortak projeler yürütmek" gibi geniş çaplı faaliyetlerde bulunabilmeleri yoksullukla mücadele konusunda önemli bir alternatif olmalarını sağlamaktadır (Eraslan, 2008: 77).

SONUÇ

Sanayileşme süreciyle birlikte, sosyal refah hizmetlerinin yürütülmesinde en önemli aktör olarak yer alan devlet, uzun süre boyunca da bu işlevini tek başına üstlenmiştir. Ancak 20. yüzyılın son çeyreğine girilirken ortaya çıkan değişiklikler, devletin bu yönünün sorgulanmasına sebep olmuş ve devletin, diğer birçok alanla olduğu gibi sosyal politikadan da çekilmesi gerekliliğini savunmuştur. Yaşanan bu gelişmeler ise yeni arayışlara yöneltmiş ve sosyal politikanın diğer aktörlerinin de bu alanlarda aktif rol almalarını gündeme getirmiştir.

Özellikle küreselleşme, uluslararası hareketlilik, toplumsal duyarlılıkta meydana gelen artış ve demokrasi gibi kavramların giderek

önem kazanması gibi sebeplerle önemini daha da artıran "birlikte hareket etme" düşüncesi kapsamında toplumsal refahın, sosyal ve iktisadi kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilmesi amacıyla sivil toplum kuruluşlarının da aktif bir şekilde rol almalarını gerekli kılmıştır. Bu gerekliliğin temelinde; devletin, hizmet ve faaliyetlerini yerine getirmede yetersiz kalabileceği sorunu karşısında, mevcut birtakım avantajları ile sivil toplum kuruluşlarının daha sağlıklı sonuçlar elde edeceği düşüncesi yatmaktadır.

Katılımcı, bağımsız birer kuruluş olan Sivil toplum kuruluşları, günümüze gelindiğinde artık devletin faaliyet ve politikalarına, özellikle de kendilerini ve toplumu ilgilendiren konularda, karar alma, kararların yürütülmesi ve kararların denetlenmesi süreçlerine birer ortak veya birer yardımcı olarak katılmaktadırlar. Artık sivil toplum kuruluşları, sosyal refahın sağlanması, ekonomik kalkınma, istihdam, işsizlik, yoksulluk, sosyal yardım, sosyal hizmet, eğitim, sağlık, konut vb. gibi birçok alanda ya doğrudan ya da devlete yardımcı birer kurum olarak etkinliklerde bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının bahsi geçen faaliyetleri yürütmeleri, bir yanda sosyal politika üreticisi ve uygulayıcısı olan devletin yükünü hafifletirken bir yandan da devlet dışı bir kuruluş olan ve devlet ile toplum arasında köprü vazifesi gören sivil toplum kuruluşlarının mevcut birtakım avantajları sayesinde, hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla bu girişimlerin önünün açılması, desteklenmesi ve artırılması müreffeh toplumların oluşmasını kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

ARPACIOĞLU, Özge, "Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Gaziantep Üniversitesi, SBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012.

ATAR, Yavuz, "Demokratik Sistemde Sivil Toplum Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi", Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı: 18, 1997.

BACAK, Bünyamin, Canan Öykü Dönmez Kara, "Küresel Yoksulluğun Önlenmesinde Sendikaların Rolü", Yönetim Bilimleri Dergisi, Sayı: 7/2, 2009, s. 83-98.

BOLAY, S. Hayri, "Sivil Toplum ve Manası", Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı :18, Ankara, 1997, s. 7-8.

CHOSSUDOVSKY, Michel, "Global Poverty in the Late 20th Century", Journal of International Affairs, Vol: 52, No: 1, Fall 1998, Çevrimiçi, 05.05.2017, <http://www.globalresearch.ca/global-poverty-in-the-late-20th-century/365>

DALYAN, Figen, "İnternetin Kâr Amacı Gütmeyen Organizasyonlar İçin Taşıdığı Potansiyel ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nda Bir Uygulama", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı: 59-1, 2004, s. 119-139.

DEMİRAL, Nalan ve diğerleri, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Küresel Yoksulluk", IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi – Küresel Yoksulluk, Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 1-10.

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001

DUMANLI, Recep, Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları, DPT Yayınları, Ankara, 1996.

EKİN, Nusret, Küresel Bilgi Çağında Eğitim- Verimlilik İstihdam, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1997-43, İstanbul, 1997.

ERDOĞAN, Ekrem ve Ak, MEHMET ZEKİ “Neo-Liberal Ekonomik Dönüşüm ve Sendikalar”, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 2 Yıl: 2003, s. 1-14.

ERASLAN, Levent, "Sivil Toplum Kavramının Gelişimi Bağlamında STK'ların Yoksulluğu Önleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Deniz Feneri Derneği-Ankara Şubesi Örneği", Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul, 2008, s. 62-90.

GEDİKLİ, Ayfer, "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Olgusu ve Mücadele Yolları", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Cilt: 1, İstanbul, 2010, s. 333-347.

GÜLENER, Serdar, KÖMÜRCÜOĞLU, Mustafa "Yeni Yoksullukta “Yeni” Olan Ne?", IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi-Küresel Yoksulluk, Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 21-30.

GÜNDOĞAN, Naci, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Ankara Sanayi Odası, ASO Dosya, Ocak/Şubat 2008, s. 42-56.

İNSEL, Ahmet, "Yoksulluk, Dışlanma ve STK'lar", İstanbul Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No.6., 2005.

KABAAĞAÇ, Sinan, ALOVA, Erdal” Latince-Türkçe Sözlük”, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1995.

KARAGÜL, Soner, "Küresel Bir Aktör Olarak Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları: Uluslararası Politikadaki Rol ve Etkinlikleri", III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 9-10 Aralık 2006, s. 485-491.

KARATAŞ, Kasım, "Yoksulluk, Yoksullukla Savaşmada Sivil Toplum ve Etik Boyut: Bir Sosyal Hizmet Yaklaşımı", Yoksulluk, I. Cilt, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul, 2003, s. 91-104.

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

KORAY, Meryem, "Büyüyen Yoksulluk-Yoksunluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:42, 2010. s. 1-31.

KORAY, Meryem, Sosyal Politika, 4. Bs., İmge Yayınları, İstanbul, 2012

OECD, "Glossary of Statistical Terms", Çevrimiçi, 06.05.2017, <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1279>.

OKUMUŞ, H. Şaduman," Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması", İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2010/31, İstanbul 2010.

ÖNVER, Makbule Şiriner v.d., "Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları", II. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2005, s. 1-14.

ÖZAYDIN, Mehmet Merve, "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak", Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 10/1, 2008, s. 163-180.

ÖZDEMİR, Süleyman, "Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2004-69, İstanbul, (2004a).

ÖZDEMİR, Süleyman, "Kâr Gütmeyen Kuruluşlar ve Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Artan Önemi", Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 48, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, (2004b), s. 129-161.

SALAMON, Lester M., "America's Nonprofit Sector: A Primer", New York: The Foundation Center, 1992.

SAPANCALI, Faruk, "Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, 2001, s. 115-140.

SEYYAR, Ali, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'ların Roller ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği)", Çevrimiçi, 06.06.2013, http://www.sosyalsiyaset.net/documents/yoksullukla_mucadele.htm

ŞAHİN, Levent, "Küresel Söylemler Işığında Yoksulluk", Çevrimiçi, (04.05.2017), http://www.sosyalpolitikalar.com.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1592:kueresel-soeylemler-iiinda-yoksulluk&catid=10:makale&Itemid=44

ŞENKAL, Abdulkadir, "Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 45.Kitap, 2003, s. 97-123.

ŞENSES, Fikret, "Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk", İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

TDK, (Çevrimiçi), 04.05.2017, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts,

THE WORLD BANK, 2012 World Developing Indicators, (Çevrimiçi), 04.05.2017, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6014>

THE WORLD BANK, "2016 World Developing Indicators", (Çevrimiçi), 04.05.2017, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23969/9781464806834.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

TOSUN, Gülgün Erdoğan, "Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi", İstanbul, Alfa Yayıncılık, 2001.

UÇKAN, Banu ve KAGNICIOĞLU, Deniz Endüstri İlişkileri, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004.

UN, Human Development Report 2011, Sustainability and Equity: A Better Future for All, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/download/>.

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları

UN, Human Development Report 2016, Human Development for Everyone,

http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.

YALÇIN, Nermin, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk", Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2008.

YATKIN, Ahmet, "Küresel Yoksulluğun Çözümünde STK'ların Rolü ve Önemi", IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi-Küresel Yoksulluk, Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 53-64.

YILMAZ, Aytekin, "Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye", Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı: 18, 1997

ZAİM, Sabahaddin, "Sivil Toplum Kuruluşları", Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı: 18, 1997, s. 296-302.

EKLER**EK-1 Dünya Bankası Çalışmalarında Ülkelerin Ayrıldıkları Bölgeler**

Doğu Asya ve Pasifik	Avrupa ve Orta Asya	Latin Amerika ve Karayipler
Kamboçya, Çin, Fiji, Endonezya, Laos, Malezya, Mikronezya, Fed. Sts. , Papua Yeni Gine, Filipinler, Tayland, Doğu Timor, Vietnam	Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Moldova, Karadağ, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna	Arjantin, Belize, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, St Lucia, Surinam, Trinidad ve Tobago, Uruguay, Venezuela

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Cezayir, Cibuti, Mısır, Arap Cumhuriyeti, İran İslam Cumhuriyeti, Irak, Ürdün, Fas, Suriye Arap Cumhuriyeti, Tunus, Batı Şeria ve Gazze, Yemen	Güney Asya Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka	Sahra-Altı Afrika Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Cape Verde, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Komor Adaları, Kongo, Dem. Cumhuriyeti, Kongo, Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Etiyopya, Gabon, Gambia, Gana, Gine, Gine-Bissau, Kenya, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Moritanya, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya , Ruanda, Sao Tome ve Principe, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Güney Afrika, Sudan, Svaziland, Tanzanya, Togo, Uganda, Zambiya
---	--	--

Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları**EK-2 Birleşmiş Milletlerin Çalışmalarında Ülkelerin Ayrıldığı Bölgeler**

<p>Arap Devletleri</p> <p>Cezayir, Bahreyn, Cibuti, Mısır, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Fas, İşgal Altındaki Filistin, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye Arap Cumhuriyeti, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen</p>	<p>Doğu Asya ve Pasifik</p> <p>Kamboçya, Çin, Fiji, Endonezya, Kiribati, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti, Malezya, Marshall Adaları, Mikronezya, Moğolistan, Myanmar, Nauru, Palau, Papua Yeni Gine, Filipinler, Samoa, Solomon Adaları, Federe Devletleri Tayland, Doğu Timor, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Vietnam</p>	<p>Avrupa ve Orta Asya</p> <p>Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Moldova Cumhuriyeti, Karadağ, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan</p>
<p>Latin Amerika ve Karayipler</p> <p>Antigua ve Barbuda, Arjantin, Bahamalar, Barbados, Belize, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba Çokuluslu Devlet, Dominika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Saint Kitts and Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent and the Grenadines, Surinam, Trinidad ve Tobago, Uruguay, Venezuela Bolivar Cumhuriyeti</p>	<p>Güney Asya</p> <p>Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, İran İslam Cumhuriyeti, Maldivler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka</p>	<p>Sahra-altı Afrika</p> <p>Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Cape Verde, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Komor Adaları, Kongo, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Ekvator Ginesi, Eritre, Etiyopya, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Gine-Bissau, Kenya, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Moritanya, Mauritius, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Ruanda, Sao Tome ve Senegal, Principe Seyşeller, Sierra Leone, Güney Afrika, Svaziland, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, Togo, Uganda, Zambiya, Zimbabve</p>